

EUSEBI GÜELL I BACIGALUPI

PODER, CATALANITAT, CULTURA, ART

RAQUEL LACUESTA CONTRERAS

XAVIER GONZÁLEZ TORAN

Diputació
Barcelona

EUSEBI GÜELL I BACIGALUPI

PODER, CATALANITAT, CULTURA, ART

Eusebi Güell i Bacigalupi (1846-1918) fou un dels personatges més carismàtics de la segona meitat del segle XIX i inicis del XX, una de les figures de la Renaixença catalana que impulsà amb profunda convicció el desenvolupament de la indústria, l'economia, la política, les arts, la llengua i la cultura catalanes.

Fill de l'industrial i terratinent Joan Güell i Ferrer i gendre d'Antonio López i López, marquès de Comillas, des de la seva posició preeminent en les elits burgeses va intervenir en tots els àmbits de la societat de l'època, des de les variades activitats econòmiques amb que consolidà i expandí la fortuna heretada, fins a la seva implicació directa amb la política i la cultura.

Tingué un paper destacat en el terreny de les ciències, la literatura, la música, l'arquitectura, l'escultura, la pintura i l'esport, i també com a col·leccionista i mecenes de les arts i com a client d'alguns dels millors arquitectes del període modernista. Eusebi Güell s'introduí, a través d'enllaços matrimonials i relacions socials, en els cercles nobiliaris, rebé el títol de comte de Güell el 1908 i convertí la seva nissaga en una de les famílies més influents del país.

RAQUEL LACUESTA CONTRERAS
XAVIER GONZÁLEZ TORAN

EUSEBI GÜELL I BACIGALUPI

1846 - 1918

PODER, CATALANITAT, CULTURA, ART

**Diputació
Barcelona**

Primera edició
desembre del 2019

© de l'edició:
Diputació de Barcelona

© dels textos:
Raquel Lacuesta
Xavier González Toran
Enrique Campuzano

© del text en castellà:
Marcelo E. Mazzanti

Producció i edició
Gabinet de Premsa i Comunicació
Diputació de Barcelona

Documentació
Gal·la Garcia Casarramona
Xavier González Toran
Raquel Lacuesta Contreras

Revisió lingüística
Núria Garcia Caldés

Disseny gràfic i maquetació
Quim Boix i BbCR

ISBN
9788498039153

Procedència de les imatges

Ajuntament de Girona	AdG
Antonio Gallardo	AG
Arxiu Fotogràfic de Barcelona	AFB
Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya	AFCEC
Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona	AHCB
Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya	AHCOAC
Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona	AHDB
Arxiu Nacional de Catalunya	ANC
Arxiu Mas	AM
Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona	AMCB
Arxiu Municipal del Districte Sants-Montjuïc	AMDSM
Arxiu Municipal del Districte de les Corts	AMDLC
Arxiu Servei de Patrimoni Arquitectònic Local	SCCM-SPAL
Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès	BAB
Biblioteca de Catalunya	BC
Biblioteca Central d'Igualada	BCI
Biblioteca Nacional de España	BNE
Biblioteca Pilarín Bayés. Santa Coloma de Cervelló	BPB
Biblioteca Popular Fundació Iluro. Mataró	BPFI
Biblioteca Popular Joaquim Folguera	BPJF
Bonaventura Batlle	BB
Centre de Documentació de l'Orfeó Català	CDOC
Colección Alberto Alonso	CAA
Colección Enrique Campuzano	CEC
Col·lecció Alfonso Güell Martos	CAGM
Col·lecció Àngel Fibla	CAF
Col·lecció Borja Olano	CBO
Col·lecció Inés Moxó, Sevilla	CIM
Col·lecció Raquel Lacuesta	CRL
Col·lecció Senillosa Olano	CSO
Columbia University	CU
Diputació de Barcelona	DB
Fons Bertran de Caralt	FbDC
Fons Brangulí	FB
Fons Canosa. UPC. Terrassa	FC-UPC
Fons Família Güell de Sentmenat	FFGdS
Fototeca Gran Enciclopèdia Catalana	FGEC
Frederic Juandó Alegret	FJA
Fundació Institut Amatller - Arxiu Mas	FIA-AM
Futbol Club Barcelona	FCB
Generalitat de Catalunya	GdC
G. García. Comillas	GGC
Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya	ICGC
Lluís Casals	LC
Loren Merchan	LM
Marc Sixto	MS
Ministerio de Educación, Cultura y Deporte	MECD
Montserrat Baldomà Soto	MBS
Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró	MASMM
Museu Frederic Marés. Barcelona	MFM
Museu Nacional d'Art de Catalunya	MNAC
Òscar Ferrer	OF
Pepo Segura	PS
Quim Boix	QB
Ramon Manent	RM
Raquel Lacuesta	RL
Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi	RACBASJ
Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona	RACAB
Reial Càtedra Gaudí	RCG
Xavier González Toran	XGT

SUMARI

PRESENTACIÓ	7
PREÀMBUL	9
LA NISSAGA DELS GÜELL	11
• Els orígens dels Güell: de Torredembarra a Barcelona passant per Amèrica	12
• La família materna d'Eusebi Güell: el llinatge genovès dels Bacigalupi	15
• Infantesa i formació d'Eusebi Güell a Catalunya i a l'estranger	18
• Josefina Güell i Bacigalupi, la germana d'Eusebi, i la relació d'aquest amb la família política dels Ferrer-Vidal	24
• El matrimoni amb Isabel López i Bru, filla del primer marquès de Comillas	29
• Del Palau Fonollar al Palau Güell: la nissaga dels Güell es multiplica	34
• Isabel Güell i López, la marquesa vídua de Castellósrius	37
• Maria Lluïsa Güell i López, la filla pintora	39
• Joan Antoni Güell i López, l'hereu i alcalde de Barcelona	40
• Maria Cristina Güell i López, esposa del ministre Bertran i Musitu	47
• Eusebi Güell i López, el dandi amant de les arts	50
• Claudi Güell i López, el malaguanyat primer vescomte de Güell	52
• Santiago Güell i López, l'olímpic primer baró de Güell	53
• Francesca Güell i López, «mossèn Güell»	54
• Josefina Güell i López, la promesa de Francesc Cambó	56
• Mercè Güell i López, la darrera propietària del Palau Güell	57
• De l'esplendor al Palau Güell a la mort d'Eusebi Güell	58
EUSEBI GÜELL, EMPRESARI I ECONOMISTA	63
• El tèxtil: del Vapor Vell de Joan Güell a la Colònia Güell d'Eusebi Güell	65
• L'agricultura: finques al Llobregat i a Lleida, i vinyes i aqüífers al Garraf	74
• De terratinent rural a gran propietari urbà: la Finca Güell i el Park Güell	81
• La construcció: la fàbrica de ciment Asland	93
• La mineria: carbó del Catllaràs i pedra i marbre del Garraf	95
• Eusebi Güell: directiu i accionista del hòlding Comillas	96
• Eusebi Güell i la defensa dels interessos patronals	111
• La relació d'Eusebi Güell amb el món obrer: de la Colònia Güell al cas Rull	125
EUSEBI GÜELL, POLÍTIC	131
• L'exemple del pare: Joan Güell i Ferrer, paladí del proteccionisme com a diputat a Corts i senador vitalici	133
• Regidor de l'Ajuntament de Barcelona	135
• Diputat provincial de Barcelona	137

• Eusebi Güell i el Centre Català	139
• Vinculació amb la Lliga de Catalunya i la Lliga Regionalista	142
• La relació dels Güell amb la monarquia borbònica	144

EUSEBI GÜELL, HUMANISTA I MECENES 149

• Els Jocs Florals de Barcelona	151
• L'Ateneu de Sants	155
• L'Ateneu Barcelonès	156
• L'Ateneu Unió de la Colònia Güell	157
• Güell i les associacions excursionistes	158
• La contribució al desenvolupament de les ciències	160
• L'Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi	163
• Eusebi Güell, editor: <i>La Renaixensa</i> i <i>La España Regional</i>	164
• Compromís social i mecenatge d'institucions	167
• Contribucions a la conservació del patrimoni eclesial	171
• Güell i el col·leccionisme d'obres d'art	174
• Mecenes de l'art contemporani	180
• Músics en l'entorn de Güell	183
• Escriptors i poetes dels Güell-López	190
• Jacint Verdaguer i Santaló	192
• La col·lecció de pintura contemporània d'Eusebi Güell	199
• Els escultors dels López i els Güell	213

LA «BELLE ÉPOQUE» D'EUSEBI GÜELL 219

• El Gran Teatre del Liceu	221
• El Teatre Líric	226
• L'Hipòdrom	228
• Els períodes estivals de Can Güell. Els viatges a Comillas	230
• El viatge a Versalles	234
• Els recitals wagnerians a Bayreuth	235
• El Palau Güell com a centre de trobada social i musical	236
• Isabel i Maria Lluïsa Güell i López, la línia artística femenina	237
• La Colònia Güell, escenari de festes religioses i musicals	240
• La fi d'una època. Els funerals del primer comte de Güell	244

EUSEBI GÜELL, PRECURSOR I CLIENT DEL MODERNISME 247

• Josep Oriol Mestres i Esplugas	251
• Pere Casany	254
• Joaquim Sitjas i Pausas	255

• Rafael Guastavino i Moreno	257
• Joan Martorell i Montells	258
• Camil Oliveras i Gensana	262
• Cristóbal Cascante i Colom	266
• Lluís Domènech i Montaner	268
• Antoni Gaudí i Cornet	271
• Juli Batllellé i Arús	276
• Francesc Berenguer i Mestres	277
• Joan Rubió i Bellver	279
• Josep Maria Jujol i Gibert	281
• Colofó	283

EUSEBI GÜELL A COMILLAS 285

• Els estiuueigs a Comillas	289
• Las Cavaducas	289
• La vida social d'Eusebi Güell a Comillas	291
• Les noves obres per a les visites reials	292
• Inauguració de la capella de Sobrellano	294
• La visita reial del 1882	294
• La música a palau	297
• L'empremta dels Güell	298

APÈNDIX EPISTOLAR 303

• Carta de Mercedes Güell a la seva germana Francesca 20 de juliol de 1904	304
• Carta d'Eusebi Güell a la seva filla Francesca 2 d'agost de 1904	306
• Carta de Mercedes Güell a Francesca 20 d'agost de 1908	307
• Carta d'Eusebi Güell a la seva filla Francesca 4 de setembre de 1908	308
• Carta d'Isabel López Bru a la seva filla Francesca 1912	310
• Carta d'Isabel Güell López a Francisca Güell López 18 d'agost de 1938	312

ARBRE GENEALÒGIC 315-318

FONS DOCUMENTALS / BIBLIOGRAFIA / ÍNDEX GENERAL 321

• Fons documentals	322
• Bibliografia	323
• Diaris i revistes consultats	332
• Índex general	333

TEXTO EN CASTELLANO 351

PRESENTACIÓ

Declarat Patrimoni Mundial de la UNESCO el 1984, el Palau Güell és una de les joies de la corona de la Diputació de Barcelona, que des de 1945 n'és propietària per cessió de la família Güell. Des d'aleshores, la Diputació ha assumit el compromís de preservar aquesta obra mestra d'Antoni Gaudí i de donar-li un ús públic centrat en el seu valor cultural i artístic. La restauració integral enllestida el 2011 ha retornat al Palau Güell la seva màxima esplendor.

Convertit en un dels principals focus d'atracció turística de la ruta Gaudí, de gran projecció internacional, el Palau Güell ha guanyat espai també, en els últims anys, com a centre cultural arrelat al barri, obert a la ciutadania. Això no ha estat sinó un retorn a la voluntat del seu impulsor, l'empresari, polític i mecenes Eusebi Güell i Bacigalupi (1846-1918), que a més de fer construir el seu habitatge al cor de Barcelona, en un dels barris més populars de la ciutat, va obrir-ne les portes perquè s'hi celebressin nombrosos actes socials i culturals.

Amb motiu del centenari de la seva mort, el Palau Güell va organitzar el 2018 una sèrie d'actes commemoratius i una exposició entorn de la figura d'Eusebi Güell. Darrere d'aquestes iniciatives hi havia l'ingent treball d'investigació i documentació de dos especialistes en el Modernisme i en l'obra de Gaudí sota el mecenatge de Güell: Raquel Lacuesta i Xavier González Torán. Ara, aquest volum que presentem reuneix el gruix de la feina dels dos estudiosos i traça una completa biografia d'Eusebi Güell. N'ergeix un home ambiciós, complex i polifacètic, tan compromès amb els valors humanistes com amb el desenvolupament social, econòmic i científic del país.

Per això, aquest llibre significa una important contribució al coneixement d'un personatge històric decisiu que ha quedat eclipsat pel desbordant geni universal de Gaudí. És important reivindicar algú com Eusebi Güell, el ciutadà que combina una trajectòria personal d'èxit amb una dedicació generosa al progrés de la societat, a la difusió de la cultura i dels valors solidaris que enforteixen la comunitat. El resultat d'aquesta voluntat de servei col·lectiu és que el cognom Güell està associat a un bon nombre de les millors creacions artístiques del Modernisme: el Parc Güell, la Colònia Güell i, naturalment, el Palau del carrer Nou de la Rambla. Gràcies al llibre que teniu a les mans podreu descobrir en profunditat la persona que hi ha darrere el cognom.

Núria Marín Martínez

Presidenta de la Diputació de Barcelona

Eusebi Güell i Bacigalupi, als 16 anys. FFGdS

PREÀMBUL

El dia 9 de juliol de 2018, la Diputació de Barcelona commemorava amb una exposició la data en què, feia cent anys, havia mort un home poc conegut per la majoria i poc reconegut per la història. Quan semblava que s'havien esgotat els recursos i que gairebé no es podia trobar més documentació als arxius, sorgí, de sobte i amb sorpresa per als investigadors i comissaris de l'exposició —Xavier González Toran i Raquel Lacuesta— una via més de coneixement. La biografia i l'obra d'una persona es va teixint amb fragments, però sempre hi ha alguna cosa que s'hi pot afegir i que dona sentit i resposta a molts dubtes i interrogants que l'investigador es planteja.

Aquest fou l'objectiu de l'exposició *Eusebi Güell i Baciagalupí, patrici de la Renaixença*, que s'inaugurà al Palau Güell, l'edifici amb el qual Antoni Gaudí i el promotor, Eusebi Güell, van entrar tot d'una en la història de l'arquitectura moderna. L'exposició dibuixava un recorregut per la vida i el llegat d'Eusebi Güell (Barcelona, 1846-1918): l'hisendat, l'industrial, el polític, l'amant de l'arquitectura i de les arts, de les ciències, de la medicina, de la música i de la literatura; humanista i mecenes, catalanista compromès, viatger i emprenedor, filòsof i pragmàtic, somiador i realista, dibuixant i editor, triomfador i perdedor, observador i altruista, casolà i home ple de curiositat... impacient investigador i científic. Aquests són els atributs que dibuixen el perfil de la personalitat d'Eusebi Güell.

Però hi havia, encara, la faceta d'un Eusebi Güell familiar: la vida en parella, la vida com a pare, el pare preocupat per ampliar coneixements i transmetre'ls als seus fills i nets. El marit atent a participar amb l'esposa de qualsevol eventualitat o esdeveniment, com també d'activitats culturals i socials, que tenen marcs tan diversos com són la ciutat natal, l'ascendent familiar o el contacte amb l'estranger.

La mostra, de la qual es va editar el 2018 el catàleg corresponent, resum del present llibre, repassava les diferents facetes d'aquesta figura cabdal de la Barcelona i la Catalunya del darrer terç del segle XIX i principi del XX. Güell fou un personatge polièdric que, des de la seva posició preeminent en les elits burgeses, va intervenir en tots els àmbits de la societat de l'època, des de les variades activitats econòmiques amb què consolidà i expandí la fortuna heretada fins a la seva implicació directa en bona part de les iniciatives polítiques i culturals del període, amb un paper destacat com a mecenes de les arts i com a client d'alguns dels millors arquitectes del període modernista. Tot això reblat amb una xarxa de relacions familiars i socials que el van introduir en els cercles nobiliaris i que convertí la seva nissaga en una de les famílies més influents del país.

Cadascun d'aquests atributs van ser tractats de manera resumida en l'exposició i, ara ho són, més extensament, en aquest llibre, i constitueixen una aportació, al més aprofundida possible i alhora síntesi, del que representà el personatge en el seu context social i cultural i el que ha representat realment per a la posteritat.

Hem d'agrair als descendents d'Eusebi Güell i Baciagalupí l'ajut i la disponibilitat que han mostrat per teixir aquesta biografia amb el préstec de documents, fotografies i obres d'art, i en especial als vescomtes de Güell (Eusebi Güell i Sentmenat i Carmen Malet, i la seva filla Carmen); Joan Güell i Sentmenat i Isabel de Ampuero, i la seva filla Maria, Maria Lluïsa Güell i Sentmenat, Juan Antonio Bertran de Caralt, i la família Senillosa Olano.

Alguns dels germans Güell-López, quan eren petits, al jardí de la finca de Pedralbes. FBdC

LA NISSAGA DELS GÜELL

ELS ORÍGENS DELS GÜELL: DE TORREDEMBARRA A BARCELONA PASSANT PER AMÈRICA

Eusebi Güell i Bacigalupi descendia, per línia paterna, d'una nissaga de Torredembarra. L'avantpassat més remot conegut fou el pagès Gabriel Güell, que l'agost del 1558 es va fer construir un casa en aquella població de la costa tarragonina pel preu de 40 lliures. Després d'algunes generacions amb la nissaga instal·lada, per matrimonis, fora de Torredembarra, els Güell van tornar a establir-s'hi a mitjan segle XVIII.

Pau Güell i Roig, l'avi d'Eusebi, va néixer a la població tarragonina el 20 de setembre de 1769. El 3 de maig de 1797 es va casar a Torredembarra amb la seva cosina Rosa Maria Ferrer i Roig, nascuda al mateix poble el 16 de setembre de 1771 i filla d'una família que tenia una botiga de teixits i de sastreria. Aleshores, Pau feia de pagès a Can Borràs, a Sant Vicenç de Calders. El matrimoni va tenir tres fills: Maria Magdalena, nascuda l'11 de juny de 1798; Joan, nascut el 3 de març de 1800, i Rosalia, nascuda el 2 de febrer de 1802. Davant les dificultats econòmiques, Pau Güell va emigrar a Amèrica per mirar de fer fortuna amb el comerç, com tants altres de la costa catalana. Segons

la majoria de les fonts, es va instal·lar a Santo Domingo —capital de l'actual República Dominicana, a l'illa la Hispaniola—, tot i que d'altres apunten que va marxar a Puerto Cabello —a l'actual Veneçuela—. Fos on fos, tot sembla indicar que la inestabilitat política de la regió, immersa en els processos d'independència de les colònies americanes, el van dur a la ruïna en diverses ocasions. Malgrat els entrebancs, però, ho seguí intentant i anà postergant la tornada. No ho va fer fins poc abans de morir, a Torredembarra, el juny del 1837, com un més dels molts indians catalans que no van reeixir a l'hora de fer les Amèriques. El seu fill, Joan Güell i Ferrer, el

Vista general de l'Havana, de Deroy (1880). ICGC

pare d'Eusebi, tornà a provar sort en el nou continent, i ell sí que assolí l'objectiu: finalment aconseguí convertir-se en el primer membre de la nissaga Güell que va fer el salt cap a la riquesa i el poder.

Joan Güell visqué la primera aventura americana de ben petit, quan el pare el va reclamar perquè l'ajudés en el seu magatzem comercial. Va creuar l'oceà quan encara no havia completat els estudis de primeres lletres, als 9 o als 12 anys, segons les fonts. Veient que els diners eren molt difícils de guanyar, i més en un món convulsat per guerres i revolucions, Joan aviat tornà a Catalunya per iniciar una formació que de seguida li resultà molt gratificant i útil. Anà a viure a casa d'uns oncles a la Barceloneta

i als 16 anys es va matricular a l'Escola de Nàutica de Barcelona, un centre que havia estat fundat el 1769 per la Junta de Comerç de Barcelona amb l'objecte d'aprofundir en els estudis nàutics i de navegació en un moment en què Catalunya pogué exercir amb llibertat el comerç amb les Amèriques i es recuperava econòmicament. Aleshores, l'Escola estava ubicada a l'edifici de Llotja, al Pla de Palau. Dos anys després, el 1818, Joan Güell obtenia el títol de pilot.

Un cop acabats els estudis de Nàutica, Joan Güell i Ferrer se'n tornà a les Antilles, però aquesta vegada se'n va anar directament a l'Havana (Cuba). Aleshores, la sort i el seu ull clínic per als negocis li van somriure: després de treballar un temps com a dependent en un modest magatzem de gènere, als 21 anys muntà el seu propi negoci, la Casa Güell, una casa de comerç fundada amb 2.000 duros estalviats i 8.000 més aportats per dos socis. Després, com a resposta a l'assetjament de les cases de comerç tradicionals de l'Havana, aliades contra els nouvinguts, Joan Güell va tenir la idea —que dugué a la pràctica— d'adquirir tots els carregaments del port i els bucs de l'Havana; fou així que aconseguí el monopoli del comerç durant quatre o cinc anys. A partir d'aquell moment, Joan Güell fou nomenat director de l'associació de les cases de comerç de l'Havana, i el seu negoci va arribar a reunir una gran fortuna. Tant és així que, des de Cuba, va escriure a casa que oferiria un dot a la seva germana Rosalia quan es casés.

En aquest període cubà no es pot excloure la participació personal de Joan Güell en el tràfic d'esclaus o l'ús de mà d'obra esclava, si es té en compte que aquest tràfic va ser legal a l'illa fins al 1820 —i encara va continuar de manera clandestina unes dècades més— i que l'esclavitud no s'hi abolí fins al 1880, i sobretot considerant que Joan Güell aconseguí monopolitzar, ni que fos durant uns anys, el comerç del port de l'Havana, i que aquest negoci havia d'incloure el comerç de persones. En tot cas, no s'ha trobat mai cap document que en deixi constància, com en canvi sí que ha passat en el cas d'altres indians. Joan Güell va ser, en tornar a Catalunya, un dels principals opositors públics a les reformes polítiques a Cuba i a l'abolicionisme, una postura compartida per la pràctica totalitat de la burgesia catalana.

Joan Güell i Ferrer en una fotografia del 1862 feta en un estudi de Barcelona, el mateix lloc i dia en què també es fotografià el seu fill Eusebi (vegeu la pàgina 18). FGEC

Segons algunes fonts, va ser a Cuba que Joan Güell va conèixer el qui, dècades a venir, havia de ser el seu consogre, el càntabre Antonio López y López, disset anys més jove i nascut a Comillas el 1817, provinent d'una família humil i orfe de pare de ben petit, però tan ambiciós i intrèpid com ell. Després d'haver provat sort uns anys a Andalusia, on treballà en tavernes i drassanes, Antonio López va marxar el 1831 de Cadis a l'Havana, fugint de la justícia que el buscava a causa d'una baralla, amagat en una fragata del seu paísà Ignacio Fernández de Castro. La mare de López, María López Fernández,

Antonio López y López.
BC

havia treballat a Comillas fent de bugadera de la casa de Fernández de Castro, que aleshores estava establert a la ciutat andalusa com a navilier i balener d'èxit. A l'Havana, López treballà deu anys a sou en una botiga de comestibles. El 1841 se'n va anar a Santiago de Cuba i es dedicà a la comercialització de roba europea, els molt sol·licitats «artículos de París», de manera que arribà a obrir-hi magatzem propi.

Tant López com Güell intuïren que els negocis, en aquella època, s'havien de fer a Barcelona i Catalunya, on la indústria començava a assolir unes cotes elevades de producció que calia aprofitar, a mesura que s'anaven incorporant les màquines de vapor a les fàbriques. Joan Güell, abans d'adreçar-se a Barcelona —i seguint aquella intuïció que el distingia—, el 1833 va

fer cap a la costa est dels Estats Units, Anglaterra, els Països Baixos, França, Suïssa i Itàlia per conèixer el desenvolupament industrial i tecnològic d'aquells països, i les novetats que oferien en maquinària tèxtil. Hi passà tres anys, cosa que li comportà uns coneixements prou fermes, tant industrials com socials i culturals. Finalment, arribà a Barcelona al voltant del 1836, on ràpidament es convertí en un dels empresaris més rics i respectats del país.

LA FAMÍLIA MATERNA D'EUSEBI GÜELL: EL LLINATGE GENOVÈS DELS BACIGALUPI

La branca materna d'Eusebi Güell, els Bacigalupi, constituïa una nissaga de comerciants originaris de Gènova (Itàlia) i establerta a Barcelona des de temps enrere. Sembla que el primer Bacigalupi instal·lat a la capital catalana fou el besavi matern d'Eusebi, el comerciant Giovanni Bacigalupi Ottone, nascut a Gènova el 1747 i dedicat a la importació de cereals i llegums. Algunes fonts asseguren que s'establí a Barcelona el 1772, moment en què castellanitzà el seu nom a Juan Bautista. L'1 de juliol de 1778 es va casar a Barcelona amb Francesca de Litta Cot, que sobrevisqué uns anys el seu marit i morí vídua el 19 d'octubre de 1824. Del matrimoni de Juan Bautista Bacigalupi Ottone i Francesca de Litta Cot van néixer, almenys, quatre fills: José Francisco, Vicente, Seraffin i Antonio.

L'avi matern d'Eusebi Güell, Vicente Bacigalupi i Litta, nascut a Barcelona el 1782, era comerciant i tenia casa i botiga al carrer de n'Arai, 12, en un edifici decorat, segons els seus descendents, amb pintures del reconegut pintor Francesc Pla i Duran, *el Vigatà*. De diferents expedients d'obres de reforma de la casa i la botiga, dels anys 1825 i 1831, amb projectes del mestre d'obres i arquitecte Josep Mas i Vila, es constata que la casa era propietat de Vicente i anomenada Casa Bacigalupi. Ben probablement, però, si atenem a la numeració —que no sembla haver canviat de manera substancial—, la Casa Bacigalupi formava part d'un conjunt més gran, l'anomenada Casa dels Quatre Rius, una immensa finca senyorial bastida a final del segle XVIII entre els carrers d'Avinyó, n'Arai i l'actualment desaparegut de les Arenes, amb façana principal a la plaça de la Verònica. Tot i haver estat reformat en diverses ocasions, l'immoble es conserva avui en dia, i presenta a la façana esgrafiats del darrer quart del segle XVIII. Podria ser que l'al·lusió dels descendents a *el Vigatà* es relacionés amb aquesta decoració.

Vicente es casà a Barcelona el 22 de setembre de 1819 amb Francesca Dulcet i Albareda, filla de Juan Bautista Dulcet, un corredor de canvis barceloní mort feia lustres. Segons el nomenclàtor de Barcelona, a mitjan segle XIX Francesca Dulcet devia tenir propietats a Pedralbes en l'heretat de Can Vinyalet, una de les moltes que anys després Eusebi Güell adquirí com a part de la gegantina Finca Güell a les Corts de Sarrià. De fet, dècades més tard, en iniciar la parcel·lació i la urbanització d'aquella finca, Eusebi Güell dedicà el 1904 un carrer a la seva àvia, el carrer de Dulcet, encara avui dia anomenat així.

Sembla que els avis materns d'Eusebi Güell, Vicente Bacigalupi i Francesca Dulcet, van tenir un fill i quatre filles. El noi, Joan Baptista Bacigalupi i Dulcet, es dedicà al

LA SENYORA ALBAREDA DOLCET

Francesca Dulcet i Albareda, àvia d'Eusebi Güell i Bacigalupi. Pintura a l'oli (1815-1820) exposada al palau de Belles Arts de Barcelona el maig del 1910, i publicada a la revista *Feminal*. CIM

tèxtil, i la seva indústria es troba en l'origen remot d'El Vapor Vell de Sants que fundà el seu cunyat, Joan Güell i Ferrer. Les quatre filles van ser Josefa, Francesca, Camil·la i

M. Concepció, totes elles amb una notable formació musical gràcies a les ensenyances del capellà organista Marià Vidal, professor a la casa familiar del carrer de n'Arai, on tenien un gran orgue. A la casa, Francesca Dulcet, vídua des del 1837, organitzava tertúlies amb la presència habitual del filòsof Jaume Balmes i Urpià, a les quals va començar a assistir Joan Güell i Ferrer un cop tornà de Cuba.

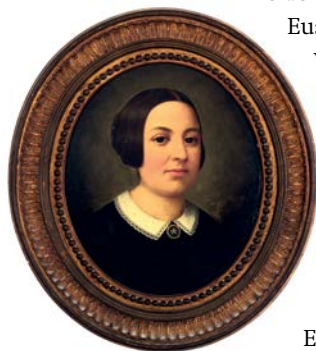
Dames sense identificar (probablement les filles Bacigalupi i Dulcet amb la mare o un altra membre de la família). Daguerrotip. c. 1840-1846 FFGdS

Una de les filles de Vicente i Francesca, Josefa, *Pepa* Bacigalupi i Dulcet es casà amb Manuel Vila i Tomàs, i així foren els avis materns de Mercè Anzizu i Vila, la poetessa, historiadora i monja clarissa de Pedralbes sor Eulària Anzizu. Josefa va ser la primera professora d'orgue i piano d'Isabel, la filla gran d'Eusebi Güell, i de Mercè Anzizu. Els avis paterns de Mercè eren el prestigiós farmacèutic i catedràtic Juan José Anzizu Yarza i Mercè Girona i Agraful, germanastra del banquer Manuel Girona i Agraful, un dels tres principals empresaris catalans de la segona meitat del XIX, juntament amb Antonio López y López i Joan Güell i

Ferrer, amb qui compartí molts negocis. Mercè Anzizu, filla única d'Ignasi Anzizu i Girona —mort el 1878— i Josefa Vila i Bacigalupi, tingué sempre una estreta relació amb la família Güell: la van protegir en quedar òrfena de ben petita, de pares primer i d'avis pocs anys després. Amb ells passava temporades estivals i viatjà a Versalles, París i Roma.

Francesca Bacigalupi i Dulcet, nascuda a Gènova el 1824, va ser la primera esposa de Joan Güell i Ferrer, amb qui es casà el 7 de novembre de 1845 a l'església de Sant Jaume de Barcelona, quan Joan ja havia fet els 45 anys. D'aquest matrimoni va néixer

Eusebi Güell i Bacigalupi el 15 de desembre de 1846 —dia de Sant Eusebi de Vercelli—, al número 45 o 47, segons les fonts, del carrer Ample, residència del matrimoni. Eusebi va ser batejat el 24 d'aquell mes a l'església de la Mercè de Barcelona, una església amb la qual Eusebi va mantenir en el futur contactes i bones relacions, com a fidel, que el van conduir a finançar la construcció del cimbori cupulat l'any 1888. La mare va morir poques setmanes després de néixer ell, el gener del 1847, a causa de complicacions del part.

Francesca Bacigalupi i Dulcet, mare d'Eusebi Güell. SCCM-SPAL / FBdC

El 1850, als tres anys d'haver quedat vidu, Joan Güell va contraure matrimoni amb la seva cunyada, Camil·la Bacigalupi i Dulcet, nascuda a Barcelona el 1826, i amb qui tingué una filla, Josefina Güell i Bacigalupi, alhora germanastra i cosina d'Eusebi, però Camil·la també morí de part. Josefina es casà amb Josep Antoni Ferrer-Vidal i Soler, el futur primer marquès de Ferrer-Vidal, d'una nissaga de financers i

industrials. Com la seva mare Camil·la i la seva tieta Francesca, Josefina morí poques setmanes després del naixement del seu únic fill. El 14 de febrer de 1877 naixia Joan Josep Ferrer-Vidal i Güell i el 10 de maig següent moria Josefina. Tota una nissaga d'orfes de mare.

En una altra branca dels Bacigalupi trobem Antònia Bacigalupi i Maymó, filla del tiet avi d'Eusebi Güell, Antonio Bacigalupi i Litta, hisendat amb propietats a la baixada de Sant Miquel, el carrer d'en Basea i el carrer d'en Bot, i de Josefa Maymó i Arnús, neta de l'arxiver i notari barceloní Joan Baptista Maymó i Soriano. Antònia es convertí el 1859 en l'esposa del doctor Emili Pi i Molist, un dels metges més eminents del segle XIX, autor d'una sèrie d'estudis científics i fundador i director de l'Hospital Mental de la Santa Creu de Barcelona, projectat el 1859 per l'arquitecte Josep Oriol i Bernadet i construït sota la direcció d'Elias Rogent i Amat, a l'actual districte de Nou Barris. Al Frenopàtic, Pi i Molist volgué desenvolupar un tractament innovador per als pacients amb la pràctica de tasques d'agricultura, ramaderia i oficis. Antònia, mort el seu marit i sense descendència, continuà amb la tasca de construcció del complex arquitectònic del manicomi, i llegà la seva fortuna per a l'aixecament dels edificis que havien d'acollir els dementes pobres. Francesca Bacigalupi i Dulcet, la mare d'Eusebi Güell, i Antònia Bacigalupi i Maymó eren, doncs, cosines germanes de la mateixa edat. La relació de parentiu entre Antònia i Eusebi era força propera: de nebot valencià. Aquesta relació va ser una de les causes de la inclinació d'Eusebi Güell per les ciències mèdiques, fruit del parentiu indirecte amb el doctor Pi i Molist.

Cases del carrer Ample 45-47, una de les quals va ser residència de Joan Güell i Francesca Bacigalupi. OF

Hospital Mental de la Santa Creu de Barcelona. BC

La nena Mercè Anzizu i Vila (segona a l'esquerra) amb els germans Isabel, Joan Antoni, Maria Lluïsa i Eusebi Güell i López. FFGdS

INFANTESA I FORMACIÓ D'EUSEBI GÜELL A CATALUNYA I A L'ESTRANGER

Eusebi Güell, l'any 1862, en una fotografia d'un estudi de Barcelona feta per a l'àlbum d'alumnes del Col·legi Valldemia de Mataró.
MASMM

La primera infantesa d'Eusebi Güell, orfe de mare, va transcórrer a la casa de l'àvia materna, Francesca Dulcet i Albareda, als carrers d'Avinyó i de n'Arai, de Barcelona. També comptà amb la presència i l'ajut de la seva tia Camil·la, que alhora li esdevingué madrastra quan el pare s'hi va casar en segones núpcies, el 1850.

Després de la mort de Camil·la, el 1853, Eusebi Güell quedà per segona vegada orfe de mare. L'any següent, el pare —davant la inestabilitat social provocada a Barcelona per la vaga de les selfactines del mes de juliol del 1854— decidí marxar una temporada a Nimes, amb la família. En aquesta localitat francesa, Eusebi ingressà en un col·legi de frares on tingué com a professor François de Rovérié de Cabrières, futur cardenal, bisbe de Montpeller i membre de l'Académie Française.

A final del 1855, Joan Güell tornà a Barcelona. L'any següent, el seu fill Eusebi ingressà intern al Col·legi de Catalunya de Mataró, on cursà part dels estudis primaris i els secundaris. No ha estat possible localitzar l'expedient acadèmic d'Eusebi Güell, però sabem que va ingressar-hi el curs 1856-1857 per la primera carta

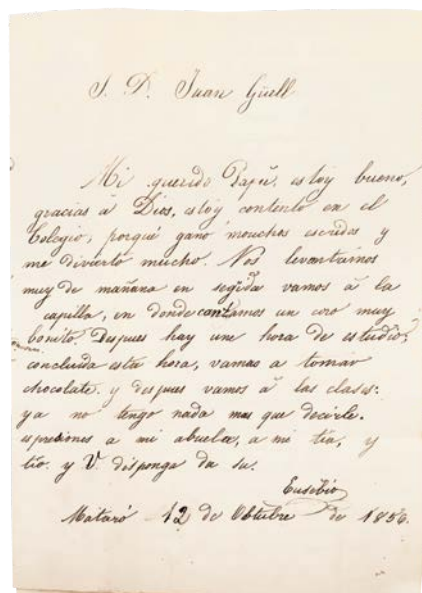
que el nen, aleshores de 9 anys, va enviar des del col·legi al seu pare, datada a Mataró el 12 d'octubre de 1856. El sobre anava adreçat a Barcelona, a la rambla de Santa Mònica, 25 (numeració que aleshores corresponia al costat esquerre Rambla avall), on no ens consta que visqués Joan Güell, i potser es tractava d'alguna oficina. El text, amb una ortografia encara indecisa i amb influències del francès, deia així:

Mi querido Papá, estoy bueno, gracias á Dios, estoy contento en el Colegio; porque gano mouchos escritos [o escudos?] y me divierto mucho. Nos levantamos muy de mañana en seguida vamos á la capilla, en donde cantamos un coro muy bonito. Despues hay una hora de estudio; concluida esta hora, vamos a tomar chocolate. Y después vamos á las clases: ya no tengo nada más que decirle. Espresiones a mi abuela, a mi tía, y tío. Y V. disponga de su Eusebio.

L'escola de la capital del Maresme havia estat fundada el 1855 per tres escolapis, els preveres Hermenegild Coll de Valldemia i Grau i Ramon Cuspinera i Figueras, i Pelegrí Ferrer i Buxó, que foren els ideòlegs del projecte i que basaven els seus principis en una educació cristiana i moderna. Tots tres havien estat professors a Cuba durant vint anys. El col·legi inicià l'activitat docent l'1 d'octubre de 1855, i a partir del 1858 s'anomenà Colegio Valldemia. El 1888, la direcció del centre va recaure en els germans maristes de Mataró, que encara el gestionen avui dia.

Als inicis, el col·legi estava pensat, fonamentalment, per formar i educar els fills (no les filles) dels indians acabats que vivien a les colònies. De seguida van veure, però,

que els qui residien a Catalunya i a la resta d'Espanya també s'hi podien interessar i en podien gaudir, ja que les seves instal·lacions —tant arquitectòniques com d'esbarjo— oferien les millors condicions per al model d'ensenyament, molt complet, que van aplicar. Disposaven de gimnàs i uns grans patis i horts, com també d'una pista circular d'equitació dedicada igualment a la pràctica d'altres esports, i de fet consideraven inexcusable no desenvolupar un esperit equilibrat en els alumnes seguint el lema *Mens sana in corpore sano* —una cita que prové de la *Sàtira X* del poeta i còmic romà Juvenal, dels segles I-II—. La qualitat educativa del col·legi fou reconeguda internacionalment, i guanyà dues medalles d'or, una en l'Exposició Universal de París del 1878 i l'altra en l'exposició que se celebrà a la mateixa ciutat el 1900.

Carta d'Eusebi, als 9 anys, adreçada al seu pare, Joan Güell. Mataró, 12 d'octubre de 1856. AHCB

Els alumnes del col·legi eren interns. Molts d'ells procedien de Barcelona, i podien anar i venir en ferrocarril els caps de setmana gràcies a la línia Barcelona-Mataró, la primera d'Espanya, inaugurada el 1848. També hi va haver, però, una notable presència d'alumnes de la resta d'Espanya, de fins a cent localitats diferents, i fins i tot de la resta d'Europa, a més de l'important contingent provenient de les colònies americanes. Hi cursaven estudis de primària i secundària i, acabat el batxillerat, havien de fer els exercicis de revàlida en un institut de segona ensenyança de Barcelona.

A partir del 25 de desembre de 1868, el centre començà a publicar el *Boletín del Colegio Valldemía*, amb una periodicitat de quatre vegades a l'any. En la portada hi figurava un gravat amb el gran edifici al fons, allargat i monumental, i els camps al davant, i s'hi veien els espais destinats a horts, equitació, esport, arbrat, etc. El col·legi estava situat a la finca de mossèn Albas (sembla que emparentat amb Pelegrí Ferrer), en un lloc elevat dels afores de Mataró, en un marc

rural aïllat del soroll i la contaminació ambiental i social de la ciutat. La seva primera seu fou la masia Miralpeix, el projecte de reforma i la construcció de la qual com a centre escolar, del 1855 i en estil neoclàssic, van ser duts a terme pel mestre d'obres matoroní Jeroni Boada i Renter. Tenia planta baixa i un pis, i el 1911 l'arquitecte Josep Goday i Casals n'hi va afegir un més.

Àlbum de la promoció del 1862. Col·legi Valldemía. MASMM

El Col·legi Valldemia,
a Mataró, el 1868.
BPFI

Al *Boletín*, els professors deixaven ben clara la seva comesa en matèria educativa:

¿Es posible negar la influencia social de la educación? ¿Educar a los niños, no es preparar una generación de hombres? ¿E influir en la juventud, no es gobernar en las naciones? [...] Forzoso es, pues, reconocer esta influencia, la más augusta, la más legítima, ya que tiene la convicción por base, la persuasión por incontrastable fundamento.

Aquests principis tenien un ideòleg que provenia de l'esperit reformador del despotisme il·lustrat, l'asturià Gaspar Melchor de Jovellanos, del qual manllevem una cita en el *Boletín*:

La instrucción que trastorna los principios más ciertos, la que desconoce todas las verdades más santas, la que sostiene y propaga los errores más funestos: esa es la que alucina, extravía y corrompe los pueblos. Pero á esta no llamaré yo instrucción, sino delirio. La buena y sólida instrucción es su antídoto; y ésta sola es capaz de resistir su contagio, y oponer un dique á sus estragos; esta sola debe reparar lo que aquella destruye, y ésta sola es el único recurso que puede salvar de la muerte y desolación los pueblos contagiados por aquella. La ignorancia los hará su víctima, la buena instrucción los salvará tarde o temprano; porque el dominio del error no puede ser estable ni duradero, pero el imperio de la verdad será eterno como ella.

La instrucció acadèmica es complementava amb el desenvolupament de les belles arts, dibuix, pintura, modelat...; i l'educació musical incloïa solfeig, cant i piano. En aquest sentit, els professors no només oferien les classes teòriques i pràctiques, sinó també concerts d'un repertori d'autors clàssics com ara Beethoven o Rossini..., o amb interpretacions de peces escrites pels mateixos professors, interpretades al piano i/o cantades per alumnes del Col·legi.

Així es formaren els fills de la burgesia acomodada. A més de les assignatures clàssiques integrades al trivium i el quadrivium, s'ensenyaven les que havien estat implantades en l'època de la Il·lustració, com ara les Humanitats i les Ciències, i també el francès, l'anglès i l'italià. Els horaris dels alumnes eren durs: a les 5.30 h es llevaven i, després de fer un seguit d'actes religiosos i d'estudi, començaven les classes a les 7. La gimnàstica i l'estona de lleure les feien a les 9.30, seguides de més hores de classe que

es reprenien a les 12 i a les quals seguien el dinar, el descans als salons o la visita al director, les classes de dibuix, cal·ligrafia i música, el berenar i l'estudi, que acabava a les 17. A partir de les 18, es feien classes literàries que s'alternaven amb les de religió, estudi, rosari, sopar i *recreo*, i s'anava a dormir a les 21 h. Per als alumnes interns que romanien al col·legi, els dies festius també tenien la seva programació: conversa, revisió de neteja personal, necessers, estoigs i pupitres; actes religiosos, celebració de tertúlies, recepció de visites, gimnàstica, lleure i equitació, conferències d'educació social i passejades fora del recinte escolar.

Al Colegio Valldemía, Eusebi Güell va conèixer el compositor Josep García Robles, a qui va tenir com a professor, i que després ho va ser dels seus fills i filles. Pel col·legi també va passar, com a professor i director entre 1868 i 1888, després de la marxa d'Eusebi, l'advocat, escriptor i polític Terenci Thos i Codina. Terenci Thos mantingué força relació amb Eusebi Güell al llarg de la seva vida, i aquest li dedicà personalment un exemplar del seu llibre científic sobre *L'immunité par les leucomaines*, editat a París el 1886.

Eusebi Güell, que es graduà el 1862, i altres companys d'escola de les promocions del 1860 al 1863, figuren en un petit àlbum de fotografies, fet de pell repussada i amb tancament de ferro. Els alumnes retratats en aquest àlbum eren: Emilio de Sisternes Bruguera, Manuel Girona i Vidal, Manuel, Ignacio i Joaquín Henrich Girona, Cecilio i Luis Oriol i Nieto, Manuel i José Bofill, Julio de Grassot, Enrique Llopis, Andrés Puigdollers, Darius Rumeu i Torrens, Horacio Corradi, Pablo Soler, José de Lasa Guseme, José María Vidal, Genaro, José i Pelayo de Miquelerena, Federico Bruguera, Luis de Manglans, Salvador i Carlos Cardenal Fernández, Ambrosio Ochoa, Alberto i Antonio Lleó, i Francisco Mandri.

També passaren pel col·legi, entre molts d'altres, els germans Joan i Josep de Bofarull i de Palau, Antoni M. Brusi i Mataró, Artur Cuyàs i Armengol, Ferran Fernández de Córdoba i Pérez de Barradas (fill del duc de Medinaceli), Eduard Ferrés i Puig, Antoni Gallardo i Martínez, Antonio Goytisolo y Digat, Rossend Macaya i Anguera, Joaquim Miralpeix i Ferrer (nebot d'un dels fundadors del col·legi, Pelegrí Ferrer), el pintor Francesc Miralles, els futurs industrials del tèxtil Maties i Josep Muntadas i Rovira, Fernando de Orleans i de Borbón (fill del duc de Montpensier i infant d'Espanya), Robert Robert i Surís (comte de Serra) i els germans Enric i Leopold Sagnier i Villavecchia. Bona part d'aquests alumnes apareixen ressenyats, amb una mica de *curriculum vitae*, en un quadern mecanografiat del Col·legi, quan ja el regentaven els maristes, titulat *Notes biogràfiques d'alguns alumnes (de Valldemía)*. Es va fer en català i se suposa, per les dates d'algunes defuncions, que va ser escrit a la dècada de 1960. Aquells alumnes foren, en general, destacats membres de la classe dirigent i intel·lectual espanyola i catalana. D'Eusebi Güell es diu, al quadern, que estudià dret, economia política i ciències aplicades a Barcelona i França.

THE DECORATOR AND FURNISHER.

DYEING AS AN ART.

BY WILLIAM MORRIS.

DYEING is a very ancient art; from the earliest times of the ancient civilizations, till within about forty years ago, there had been no essential change in it, and not much change of any kind. Up to the time of the discovery of the process of Prussian blue dyeing in about 1810 (it was known as pigment thirty or forty years earlier), the only changes in the art were the introduction of the American insect dye (cochineal), which gradually superseded the European one (kermes), and the American wood dyes, now known as logwood and Brazil wood; the latter differs little from the Asiatic and African red saunders, and other red dye-woods; the former has cheapened black dyeing, in so far as it has taken the place of the indigo vat as a basis. The American quercitron bark gives us also a useful additional yellow dye.

These changes, and one or two others, however, did little toward revolutionizing the art; that revolution

was left for our own days, and resulted from the discovery of what are known as the Aniline dyes, deduced by a long process from the plants of the coal measures. Of these dyes it must be enough to say that their discovery, while conferring the greatest honor on the abstract science of chemistry, and while doing great service to the capitalists in their hunt after profits, has terribly injured the art of dyeing, and for the general public has nearly destroyed it as an art. Henceforward there is an absolute divorce between the commercial process and the art of dyeing. Anyone wanting to produce dyed textiles with any artistic quality in them must entirely forego the modern and commercial methods in favor of those which are at least as old as Pliny, who speaks of them as being old in his time.

Now, in order to dye textiles in patterns or otherwise, we need four colors to start with, to wit: blue, red, yellow and brown; green, purple, black and all intermediate shades can be made from a mixture of these colors.

Blue is given us by indigo and woad, which do not differ in color in the least, their chemical product being the same. Woad may be called northern indigo, or indigo tropical, or sub-tropical woad.

Note that until the introduction of Prussian blue about 1810, there was no other blue dye except this indigo tint that could be called a dye; the other blue dyes were mere stains which would not bear the sun for more than a few days.

Red is yielded by the insect dyes kermes, lac-dye and cochineal, and by the vegetable dye madder. Of these kermes is the king; brighter than madder, and at once more beautiful and more permanent than cochineal. The latter, on an aluminous basis, gives a rather cold crimson, and on a tin basis a rather hot scarlet (e. g. the dress coat of a line officer). Madder yields on wool a deep-toned blood-red, somewhat brickly and tending to scarlet. On cotton and linen all imaginable shades of red according to the process. It is not of much use in dyeing silk, which it is apt to "blind," i. e. it takes off the gloss. Lac-dye gives a hot and not pleasant scarlet, as may be noted in a private militia man's coat. The French liners' trousers, by the way, are, or were, dyed with madder, so that their countrymen sometimes call them the "Madder-wearers," but their cloth is somewhat too cheaply dyed to do credit to the drysaltery.

Besides these permanent red dyes there are others produced from woods, called in the middle ages by the general name of "Brazil," whence the name of that American country, because the conquerors found so much dyeing wood growing there. Some of these wood dyers are very beautiful in color; but unluckily they are none of them permanent. As you may see, by examin-

ing the beautiful stuffs of the thirteenth and fourteenth centuries in the South Kensington Museum, in which you will scarcely find any red, but plenty of fawn color, which is, in fact, the wood-red of 500 years ago thus faded. If you turn from them to the Gothic tapestries and note the reds in them you will have the measure of the relative permanence of kermes and "Brazil," the tapestry reds being all dyed with kermes. The Mediæval dyers must be partly excused, however, because "Brazil" is especially a silk dye; kermes sharing something in the ill qualities of madder for silk; though I have dyed silk in kermes and got very beautiful and powerful colors by means of it.

Yellow dyes are chiefly given us by weld (sometimes called wild mignonette) quercitron bark (above mentioned), and old fustic, an American dye wood. Of these weld is much the prettier, and is the yellow silk dye *par excellence*, though it dyes wool well enough. But yellow dyes are the commonest to be met with in nature, and our fields and hedgerows bear plenty

BED-CHAMBER IN THE RESIDENCE OF SENOR GUILL, BARCELONA.

of greening weeds, as our forefathers called them; since they used them chiefly for greening blue woolen cloth; for, as you may well believe, they, being good colorists, had no great taste for yellow woolen stuff. Dyers'-broom, saw-wort, the twigs of the poplar, the osier, and the birch, heather, broom, flowers and twigs, will all of them give yellows of more or less permanence. Of these I have tried poplar and osier twigs, which both give a strong yellow, but the former not a very permanent one.

Speaking generally, yellow dyes are the least permanent of all, as once more you may see by looking at an old tapestry, in which the greens have always faded more than the reds or blues; the best yellow dyes, however, lose only their brighter shade, the "lemon" color, and leave a residuum of brownish yellow, which still makes a kind of green over the blue.

A la pàgina esquerra,
«Dyeing as an Art». Article
de William Morris a la revista
The Decorator and Furnisher,
amb una foto del dormitori
d'Eusebi Güell al Palau Güell.
1892.

Avery Architectural and Fine
Arts Library. CU

Efectivament, Eusebi Güell, després d'acabar el batxillerat el 1862 als 16 anys, completà els seus estudis a Anglaterra i França, on sembla que també hi estudià dret, ciències socials, ciències físiques i químiques i matemàtica, a més d'informar-se sobre la indústria d'aquests països i de consolidar els seus coneixements d'anglès i francès. A Anglaterra, Eusebi Güell coincidí amb el regnat de Victòria I, amb l'eclosió de l'arquitectura victoriana i amb el moviment de recuperació de les arts i els oficis d'època medieval de la mà de l'artista polifacètic William Morris, germen de l'*Arts & Crafts Movement* que, iniciat a la Gran Bretanya el 1887, en poc temps s'expandí per la resta d'Europa. A Catalunya, durant l'època victoriana anglesa, s'escau el desenvolupament dels historicismes medievals que precedeixen el Modernisme, per bé que aquí es va manifestar, també, amb les variants que oferia l'arquitectura medieval autòctona pròpia, l'arquitectura nassarita i la vernacla. És possible que Eusebi Güell conegués en persona William Morris, o que ho fes a través de publicacions. Si més no, sembla sorprenent que Morris, en el seu article «Dyeing as an Art» («El tint com a art»), publicat en la revista *The Decorator and Furnisher* (núm. 6, març del 1892), hi inclogués una fotografia del dormitori d'Eusebi Güell situada a la planta quarta del Palau, amb paviments i parets revestits amb una mena de moqueta florejada i colorista, en la qual es combina el teixit amb el paper pintat.

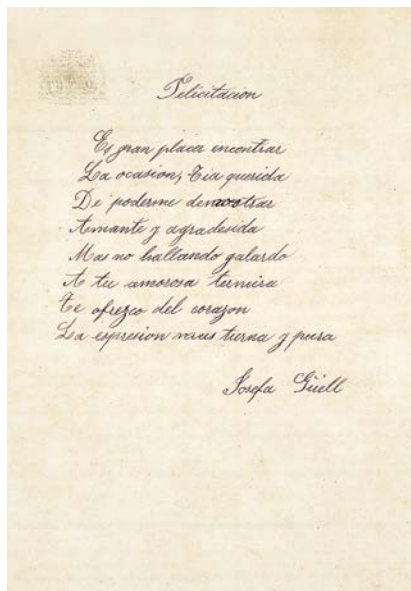
De tornada a Barcelona, tot i la seva joventut, Eusebi ja era un home de sòlida formació, cosmopolita i obert, i immediatament es posà a treballar al costat del seu pare en les empreses que aquest havia anat fundant. Aleshores se'n va anar a viure a la nova residència, al pis principal de la Rambla, 37 (abans, 30), una finca que Joan Güell havia comprat —el 1862, amb la veïna número 35 (abans 28), per 680.000 pessetes— al jurisconsult, historiador i polític Felip Bertran i d'Amat, que anys a venir esdevingué un dels consogres d'Eusebi Güell. Quan Eusebi va entrar a viure-hi, ambdues finques, bastides cap a la dècada de 1840 pel mestre d'obres Pere Casany, ja havien estat remodelades per encàrrec de Joan Güell, entre els anys 1864 i 1865, amb projectes del mateix Casany i amb un estil clàssic a les façanes i als interiors.

Casa Güell a la Rambla.
Les cases número 37
i número 35 van ser
adquirides per Joan Güell
el 1862. OF

JOSEFINA GÜELL I BACIGALUPI,
LA GERMANA D'EUSEBI, I LA RELACIÓ D'AQUEST
AMB LA FAMÍLIA POLÍTICA DELS FERRER-VIDAL

Desconeixem els detalls de la curta trajectòria vital de Josefina Güell i Bacigalupi, la germanastra i alhora cosina d'Eusebi, morta el 10 de maig de 1877 als 24 anys, un parell de mesos després de donar a llum el seu únic fill. De fet, només hem localitzat un manuscrit de Josefina: una felicitació sense datar adreçada a una tieta seva, presumiblement Josefa Bacigalupi i Dulcet.

Felicitació de Josefa Güell, sense datar, adreçada a una tieta seva, presumiblement Josefa Bacigalupi i Dulcet. AHCB

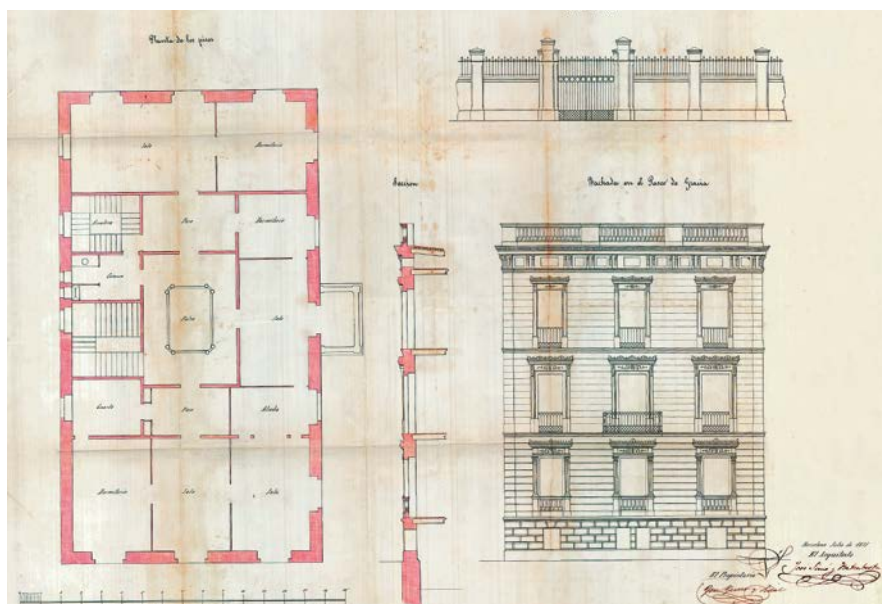
En tot cas, consta que després de morir Joan Güell i Ferrer el 1872, i feta la partició de l'herència el 1874, les dues cases de la Rambla van quedar per als seus dos fills: a més de dos terços de l'herència, la núm. 37 va ser per a Eusebi, que anys després l'aprofità com a annex del Palau Güell, i la núm. 35, i un terç de l'herència, van ser per a Josefina. Algunes fonts indiquen que, en casar-se amb Josep Antoni Ferrer-Vidal i Soler, a final del 1874 o a principi del 1875, el matrimoni s'instal·là en aquesta casa de la Rambla, tot i que això no s'ha pogut confirmar i algunes informacions, com podrem veure, sembla que ho contradiuen.

La mort prematura de Josefina Güell i Bacigalupi no impedí que el seu germà Eusebi mantingués en un principi bones relacions amb els Ferrer-Vidal, una nissaga d'origen vilanoví amb una trajectòria paral·lela a la dels Güell, de nova burgesia tèxtil amb interessos polítics, comercials i culturals, i que va arribar a ser ennoblida.

Josep Ferrer i Vidal, l'iniciador de la nissaga, nascut a Vilanova i la Geltrú el 1817, progressà de modest boter a industrial de gran anomenada gràcies al seu matrimoni amb Concepció —Conxita— Soler i Serra, filla d'uns acabats indians, i entrà en el cercle de catalans influents en la política espanyola, dins el qual també hi havia Joan Güell, que arribà a ser president del Foment del Treball. La família Ferrer-Soler s'instal·là el 1857 a Barcelona, on Conxita posseïa diversos solars. El 1871, Josep Ferrer i Vidal encarregà a l'arquitecte Josep Simó i Fontcuberta (titulat el 1852 i membre de l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona) la construcció de la casa familiar, una gran torre senyorial envoltada de jardins, al núm. 2 del passeig de Gràcia (actual núm. 92) cantonada amb el carrer de Provença, aleshores encara al municipi de Gràcia, en un solar adquirit per licitació pública el 1864 a la societat del Crèdit Mercantil. Va ser en aquesta adreça on, tal com ho assenyalen les esqueles, s'instal·là el maig del 1877 la casa mortuòria de la seva nora, Josefina Güell i Bacigalupi, cosa que ens fa pensar que potser aquesta va ser la residència de Josefina, juntament amb el marit i el sogre —vidu des del 1873—, i no una de les cases Güell de la Rambla que havia heretat. De fet, l'enterrament de Josefina, l'11 de maig de 1877, es va celebrar a l'església parroquial de Santa Maria de Jesús de Gràcia, seguit de funerals solemnes el dia 16 a la catedral de Barcelona.

Com era habitual en l'època, Josep Ferrer i Vidal expandí els vincles amb les grans famílies barcelonines gràcies als matrimonis d'alguns dels seus set fills. El primogènit, Josep Antoni Ferrer i Soler, que en esdevenir primer marquès de Ferrer-Vidal canvià els cognoms per Ferrer-Vidal i Soler, el casà, com hem vist, amb la filla de Joan Güell, un enllaç que de retruc el va apropar a la família López. Així, el 1878 Josep Ferrer i Vidal fou un dels industrials catalans que entrà al consell d'administració de la Compañía de los Caminos de Hierro del Norte de España de la mà d'Antonio López. Els enllaços matrimonials dels altres fills també van ser notables: casà una filla, Maria del Carme, amb l'advocat, financer i polític Josep Maria Pallejà de Bassa, tercer marquès de Monsolís; una altra filla, Concepció, amb l'enginyer i polític Ignasi Girona i Vilanova, nebot del banquer Manuel Girona i Arafel i, al seu torn, tiet segon de Mercè Anzizu i Vila, i, per tant, amb ancestres comuns amb Eusebi Güell; un fill, Joan, amb María Luisa Goytisolo y Digat, filla d'un indià basc, enriquit a Cuba amb el comerç de sucre i esclaus, i després instal·lat a Barcelona; i encara un altre fill, Lluís, amb Edith Llauradó i Plá-Carreras Rabé, filla del reconegut enginyer hidràulic i de boscos Andreu Llauradó i Fàbregas i cunyada del tercer marquès d'Hijosa de Álava.

Pel que fa a la relació d'Eusebi Güell amb el seu cunyat, Josep Antoni Ferrer-Vidal i Soler, destacat polític silvelista, no queda clar, com ja hem vist, si van arribar a compartir veïnatge a la mansana del Palau Güell. Quan Eusebi va anar a viure al Palau, a final de la dècada de 1880, Josep Antoni Ferrer-Vidal, vidu des de feia més d'una dècada, probablement ja no vivia a la casa de la Rambla 35, que havia heretat de la seva dona, si és que hi havia arribat a viure mai. L'única referència a la relació de Ferrer-Vidal amb

Projecte de la casa de Josep Ferrer i Vidal, realitzat per l'arquitecte Josep Simó. Passeig de Gràcia, 2, actual 92, de Barcelona. AMCB

aquesta finca l'hem trobat en la premsa barcelonina el gener del 1893, quan s'elogiava la seva col·lecció d'obres d'art, una de les més importants de l'època, «en el centro de Barcelona y en uno de los departamentos de la suntuosa casa vivienda de los sucesores del célebre hacendista catalán don Eusebio Güell» (es referien, en realitat, a la casa de la Rambla, 35, propietat ja aleshores de Josep Antoni Ferrer-Vidal, vidu de Josefina Güell i Bacigalupi). És possible que Josep Antoni Ferrer-Vidal, apassionat col·leccionista d'art —com també Eusebi Güell—, emprés aleshores el pis principal de la casa de la Rambla com a espai expositiu, i dediqués al lloguer la resta de plantes.

En l'*Anuario Riera* del 1896, Josep Antoni Ferrer-Vidal és esmentat com a propietari de la casa de la Rambla, però no pas com a resident. Aleshores estava domiciliat a la Torre Ferrer-Vidal del passeig de Gràcia, que havia heretat del seu pare, mort tres anys abans. Uns anys més tard, el 1903, estava domiciliat en una altra propietat, al passatge de la Concepció, núm. 5. Aquest canvi de domicili probablement va estar relacionat amb la venda, el 1905, del solar de la Torre Ferrer-Vidal a Roser Segimon i Artells, esposa de l'advocat i industrial Pere Milà i Camps. Aquell mateix any, Milà encarregà a l'arquitecte Antoni Gaudí i Cornet la construcció de la Casa Milà, per a la qual cosa s'enderrocà l'antiga Torre Ferrer-Vidal. D'aquesta manera, una altra de les obres mestres de Gaudí, la Pedrera, es relacionava també amb Eusebi Güell, el seu client i protector principal,

pel fet que es va bastir en un antic solar del seu cunyat, just on havia estat la casa mortuòria de la seva germana Josefina. En aquest cas, Eusebi no fou promotor de l'obra de Gaudí, com tantes altres vegades, però no es pot descartar la seva intercessió en la contractació de l'arquitecte pels Milà, vistes les relacions de parentiu amb els antics propietaris del solar.

En paral·lel a la venda del solar de la Torre Ferrer-Vidal als Milà, Josep Antoni Ferrer-Vidal inicià la construcció d'una nova casa pròpia, just al costat de la Pedrera, al carrer de Provença, 267-269. A la nova casa, amb projecte de maig del 1905 de

l'arquitecte de confiança de la família Enric Sagnier i Villavecchia, i enllestida el 1907, es traslladà a viure Josep Antoni amb la seva segona esposa, Madrona Aloy i Poch, vídua al seu torn de Josep Massoni i Benaiges.

Quant a la casa Güell de la Rambla, 35, l'acabà heretant l'únic fill de Josep Antoni Ferrer-Vidal i Josefina Güell, Joan Josep Ferrer-Vidal i Güell, que mantingué una estreta relació amb alguns fills d'Eusebi com a membres de la junta del Reial Automòbil Club. També va ser gerent de la companyia Asland en la dècada de 1920, i vicepresident del

Esquela de la defunció de Josefina Güell i Bacigalupi. *Diario de Barcelona*, 11 de maig de 1877. AHCB

Foment del Treball Nacional. Una de les filles de Joan Josep Ferrer-Vidal i Güell, Pilar Ferrer-Vidal i Parellada, es casà amb Lluís Vidal-Quadras i Villavecchia, descendent de dues potents nissagues barcelonines: la fundada per l'indià i banquer Manuel Vidal i Quadras, i la del comerciant i banquer Ignasi Villavecchia i Viani. Una altra de les filles, Josefina Ferrer-Vidal i Parellada, es casà amb un tiet segon, el fill gran d'Eusebi Güell, Joan Antoni.

A banda de la relació amb el seu cunyat, Eusebi Güell també va tenir una estreta amistat amb el germà petit d'aquest, l'enginyer Lluís Ferrer-Vidal i Soler, cofundador i president de la Caixa d'Estalvis i president del grup polític Unió Regionalista, germen de la futura Lliga Regionalista, creada el 1899 pels empresaris catalans que havien donat suport a les polítiques regeneracionistes del general Camilo García de Polavieja, arran del fracàs que havien patit i com a intent de reprendre-les fent costat al nou president del govern, Francisco Silvela y de Le Villeuze. Lluís Ferrer-Vidal fou, a més, cofundador i primer gerent de la Companyia General d'Asfalts i Pòrtland, Asland —creada el 1901 juntament amb Eusebi Güell, que en fou el promotor principal—, l'hisendat Joaquim d'Abadal i Calderó, que proporcionà els terrenys del Clot del Moro on es construí la primera fàbrica, i el banquer Manuel Arnús i Fortuny, cosí polític d'Eusebi.

Amb el germà mitjà, el també enginyer Joan Ferrer-Vidal i Soler, Eusebi Güell no va tenir una relació tan cordial. Si més no, consta que en una ocasió gairebé arribaren a les mans i als tribunals, en el context dels anomenats Fets del *¡Cu-Cut!*, l'assalt el 25 de novembre de 1905 del setmanari satíric barceloní per militars, que consideraven que una vinyeta relativa al triomf de la Lliga Regionalista a les eleccions municipals es mofava de les desfetes militars espanyoles. En el marc de la crisi política generada arran d'aquests incidents, l'aleshores senador de les files liberals per Tarragona Joan Ferrer-Vidal, en una intervenció al senat el 27 de novembre, va afirmar:

Alguno que lleva corona ducal ó de marqués, que ayuda indirectamente á la obra catalanista de una manera encubierta, pero no menos activa. Hay en Barcelona quien está emparentado con esta persona, que ocupa un sitio muy elevado en el partido catalanista, y no quiero decir más porque al buen entendedor media palabra le basta.

A ningú li va passar per alt que es tractaven d'acusacions velades contra el segon marquès de Comillas i el seu cunyat, Eusebi Güell, per la qual cosa aquest últim convocà pocs dies després al Palau Güell Joan Ferrer-Vidal, amb la intenció d'exigir-li, per acord de les juntes respectives, la dimissió com a vocal del Crèdit Mercantil i del

Josep Antoni Ferrer-Vidal i Soler. *Àlbum Saló*, 37. 1899. BNE

Banco Vitalicio de España, entitats presidides pel marquès de Comillas i amb Güell en la vicepresidència. Ferrer-Vidal es negà a dimitir i la reunió, segons les cròniques de l'època, esdevingué

una escena violenta, que motivó la designación de dos jefes del ejército por parte del señor Ferrer-Vidal, para que exigieran una retractación del señor Güell ó una reparación en el terreno de las armas. Manifestó el señor Güell que ni daba la explicación solicitada ni iba al terreno de las armas.

Segons declarà públicament Ferrer-Vidal els dies que van seguir, en la trobada Eusebi Güell hauria insultat els oficials responsables del Fets del ¡Cu-Cut!, acusació que Güell va desmentir, però que amb tot va derivar en el seu processament.

El 15 de gener de 1906 es van presentar al Palau Güell uns funcionaris del jutjat per comunicar a Güell l'auto de processament, amb el requeriment d'una fiança per evitar anar a la presó. Güell s'hi va negar i tot seguit va ser conduït al Palau de Justícia del Saló de Sant Joan, on, en solidaritat amb el detingut, es va aplegar un munt de persones relacionades amb la banca, la indústria, la política o, simplement l'amistat. Quan faltava poc per traslladar-lo a la presó Model el van deixar en llibertat, després que la Societat del Crèdit Mercantil pagués la fiança que s'exigia. La polèmica per la detenció d'Eusebi Güell no trigà a arribar al Congrés, on alguns diputats feren notar que, en el context de la suspensió de garanties pel governador civil arran dels Fets del ¡Cu-Cut!, detencions com aquesta feien créixer les simpaties pel catalanisme.

Vinyeta de Junceda que «provocà» els Fets del ¡Cu-Cut!, l'assalt militar al setmanari que va tenir lloc el 25 de novembre de 1905. BC

EL MATRIMONI AMB ISABEL LÓPEZ I BRU, FILLA DEL PRIMER MARQUÈS DE COMILLAS

Eusebi Güell i Bacigalupi es va casar a Barcelona el 1871 amb Isabel López i Bru, la filla petita del càntabre Antonio López y López, que aleshores ja era probablement l'home més ric d'Espanya.

Antonio López, després d'haver fet els seus primers negocis comercials a Cuba, on sembla que havia conegut Joan Güell, és a dir el pare d'Eusebi, havia arribat a Barcelona el 1848 per casar-se amb Luisa Carlota Bru y Lassús, una antillana d'origen català, que ja feia dos anys que residia a Barcelona, on provocava un gran escàndol als salons de l'alta societat amb el seu costum de fumar purs havans. Luisa Carlota era filla del comerciant indià Andreu Bru i Punyet, el qual, a l'igual que la seva filla, López ja havia conegut a Cuba, en ser Andreu Bru el propietari del local on López havia obert la seva primera botiga, i la persona que a més li cedí la gestió d'algunes de les seves possessions a l'illa. La mare de Luisa Carlota Bru era la criolla Luisa Lassús y Ganne, vídua d'un indià d'Altafulla i casada en segones núpcies amb Andreu Bru. La fortuna d'aquest va constituir el finançament principal de les futures empreses d'Antonio López, sobretot després que, en morir el sogre, aconseguís quedar-se amb gairebé tota l'herència, en detriment dels seus cunyats. Es dona la circumstància que una germana de Luisa Carlota, Caridad Bru y Lassús, que va morir el 8 de maig de 1880, era l'esposa de Rafael Masó i Ruiz de Espejo, nascut a Santiago de Cuba pels volts del 1830, germà de Gaudenci Masó, avi de l'arquitecte gironí Rafael Masó i Valentí.

Un cop casats, Antonio i Luisa Carlota van tornar un temps a Cuba, segons algunes fonts, després que el 1849 nasqués a Barcelona la seva primera filla, María Luisa López i Bru, que al seu torn es casà amb Joaquín del Piélagu y Sánchez de Movellán, comerciant i administrador de la Compañía Trasatlántica, i que morí de tifus el 1879. Segons altres fonts, la primogènita ja va néixer a Cuba. De nou a l'illa caribenya, López amplià els negocis. Seguí dedicant-se al comerç amb la societat La California, formada el 1849, en col·laboració amb el seu germà Claudio López y López i un cosí segon, José María Andrés Gayón i Fernández. López també s'inicià a les Antilles en el sector del transport marítim amb la societat Vapores A. López —fundada el 1849 i germen de la futura Compañía Trasatlántica de Vapores—, així com en l'especulació amb la venda d'explotacions agrícoles i el negoci esclavista. Aquestes dues darreres pràctiques foren denunciades sense pietat dècades més tard, ja mort Antonio López, pel seu cunyat, el batxiller en jurisprudència Francisco Bru y Lassús, en el llibre *La verdadera vida de Antonio López y López*. El llibre es va publicar finalment el 1885, després d'un primer intent el

Isabel López i Bru
amb Eusebi Güell
i Bacigalupi, amb
la seva filla Isabel.
FFGdS

Luisa Carlota Bru y Lassús.
Palau Moja. Barcelona
OF

setembre del 1884, per tal de fer-lo coincidir amb l'erecció del monument a López a Barcelona i mirar d'impedir-la. Segons el mateix Bru explicà, la inauguració del monument es va avançar uns dies per no coincidir amb la prevista publicació del pamflet, una maniobra que va atribuir al «mieloso é hipócrita» Eusebi Güell, «éste que oculta más conchas que un galápago bajo su aspecto cándido y bonachón, que disimula la intención de un toro bajo su exquisita amabilidad».

A Cuba van néixer dos fills més d'Antonio López i Luisa Carlota Bru: el 1851, Isabel, la futura esposa d'Eusebi Güell; i el 1852, Antonio, que va morir solter a Madrid el 1876. El quart fill, Claudio López i Bru, ja va néixer a la capital catalana, on la mare embarassada i els nens van arribar el 1853 en fugir d'una epidèmia de còlera que s'havia declarat a Santiago de Cuba. Claudio, que ja de ben jove va mostrar una forta vocació sacerdotal, va haver de renunciar-hi en morir el seu germà gran Antonio i esdevenir l'hereu dels López. Aleshores es casà a Barcelona el 1881 amb María Gayón i Barrié, de només 17 anys, filla de l'esmentat José María Andrés Gayón i Fernández, un dels primers socis d'Antonio López a Cuba. Òrfena de ben petita, María era considerada una de les dones més belles de l'Espanya de l'època. Una germana petita de María, Josefina Gayón i Barrié, es casà, al seu torn, amb Manuel Arnús i Fortuny, nebot d'Evarist Arnús i de Ferrer, el fundador de la Banca Arnús. Manuel Arnús va ser, com ja hem comentat, un dels socis d'Eusebi Güell en la fundació el 1901 de la companyia Asland.

Cap al 1856, Antonio López tornà de Cuba i s'uní a la família a Barcelona. També s'instal·là finalment a la capital catalana el seu germà Claudio López y López, casat el 1855 amb Benita Ignacia Díaz de Quijano y Fernández de San Juan. El matrimoni tingué així mateix una estreta relació amb Eusebi Güell. Va ser per mediació d'aquest que l'arquitecte Antoni Gaudí projectà per a Máximo Díaz de Quijano, germà de Benita, la residència Villa Quijano coneguda com El Capricho, i construïda entre 1883 i 1885 a Comillas, la localitat càntabra originària dels López, on tant els López-Díaz de Quijano com els López-Bru i els Güell-López passaren llargues temporades d'estiu.

Instal·lat a Barcelona definitivament, Antonio López diversificà els negocis i acabà d'amassar la seva fortuna ingent. Sembla que en un primer moment va anar a viure amb la família, de lloguer, a la casa Vidal-Quadras del passeig d'Isabel II, al costat dels porxos d'en Xifré. El 1857, però, Antonio López encarregà ja una gran residència de propietat a l'aleshores nova plaça del duc de Medinaceli, oberta en els terrenys de l'antic convent de Sant Francesc aterrat el 1836, amb projecte d'urbanització del 1849 de l'arquitecte Francesc Daniel Molina i Casamajó, responsable de la urbanització per aquelles mateixes dates de la Plaça Reial. La casa Antonio López es va aixecar al